

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง “ประชาธิปไตย” หลักพื้นฐานสำหรับสามัญชน

จัดทำโดย ดร.แสงชัย อภิชาติธนพัฒน์
รหัส 590446

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

“ประชาธิปไตย” หลักพื้นฐานสำหรับสามัญชน

ชื่อผู้เขียน ดร.แสงชัย อภิชาติธนวัฒน์¹

บทคัดย่อ

“สิทธิและหน้าที่ของมนุษยชน” เป็นสิทธิและหน้าที่ตามธรรมชาติของทุกคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์ คือ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคซึ่งมนุษย์จะต้องใช้พร้อมกันกับหน้าที่ มิให้เกิดความเสียหายแก่เพื่อนมนุษย์อื่นและหมู่คนอื่นหรือปวงชนเป็นส่วนรวม ถ้าชนส่วนมากซึ่งเป็น “สามัญชน” ถูกตัดสิทธิมนุษยชนโดยให้มีหน้าที่แต่อย่างเดียว สามัญชนก็มีลักษณะเป็นทาสหรือข้าไพร่ของชนส่วนน้อยซึ่งมีสิทธิใหญ่ยิ่งหรือ “อภิสิทธิ์ชน” แบบการปกครองจึงไม่ใช่ประชาธิปไตย ถ้าสามัญชนมีสิทธิมนุษยชนอย่างเดียวโดยไม่มีหน้าที่ มนุษยชนแบบการปกครองก็เกินขอบเขตของประชาธิปไตย

“ระบอบประชาธิปไตย” หมายถึง ระบอบการปกครองตนเองของประชาชน ตรงกันข้ามกับระบอบอำนาจนิยม เช่น ระบอบราชาธิปไตย, ระบอบเผด็จการทหาร, ระบอบอำมาตยาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบปกครองโดยคนเดียว หรือโดยคนกลุ่มน้อย ผู้มีอำนาจมากกว่าประชาชนทั่วไป (เรียกว่าพวกอภิสิทธิ์ชน) ในโลกยุคเศรษฐกิจตลาดเสรีสมัยใหม่ คนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพลเมืองผู้เสียภาษี (ทั้งทางตรงและทางอ้อม) และเป็นเจ้าของสาธารณสมบัติร่วมกัน เชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่จะสร้างควมมีประสิทธิภาพ (ในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ) และความเป็นธรรมได้มากกว่าระบอบอำนาจนิยม ในบางสถานการณ์ ในระบอบอำนาจนิยมอาจจะมีผู้ปกครองที่เป็นคนดีหรือคนเก่งอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีหลักประกันว่า เขาหรือลูกหลานหรือพรรคพวกเขาที่ได้ตำแหน่งจากการสืบเชื้อสาย หรือการแต่งตั้งจะปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมสำหรับคนส่วนใหญ่เสมอไป เพราะระบบสืบเชื้อสายและแต่งตั้งเป็นระบบที่ไม่แน่นอน และไม่มีประสิทธิภาพ และเพราะว่าการให้คนสืบทอดอำนาจโดยไม่มี การตรวจสอบถ่วงดุลมักนำไปสู่การฉ้อฉลเพื่อประโยชน์ส่วนตน ระบอบประชาธิปไตยดีกว่าระบอบอำนาจนิยมในแง่ที่ว่า มีระบบคัดเลือกผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพกว่าและมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจเพื่อป้องกันมิให้ผู้ปกครองมีอำนาจมากจนเกินไปได้ดีกว่า แต่ทั้งนี้ต้องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชน มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่สักแต่มีการเลือกตั้ง แต่ยังมี การซื้อเสียงขายเสียง การโกง การใช้ อำนาจและระบบอุปถัมภ์

¹ ข้อมูลแนะนำผู้เขียน ดร.แสงชัย อภิชาติธนวัฒน์

วุฒิการศึกษา

- ปริญญาเอกกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัย American Coachline, USA
- ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง) วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
- ปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตำแหน่งปัจจุบัน ประธานกรรมการบริษัท ฟาติมา อาร์ บี ดี เอส อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด

คำสำคัญ

พลเมือง หมายถึง พลละกำลังของประเทศ ซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของประเทศ หมายถึง ประชาชนที่มีสัญชาติไทย มีสิทธิหน้าที่ เสรีภาพภายใต้กฎหมายไทย

ประชาธิปไตย หมายถึง ความเป็นใหญ่ของปวงชน

รัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายว่าด้วยระเบียบการปกครองแผ่นดินหรือรัฐ

ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองตนเองของประชาชน

ประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยประชาชน เมื่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ประชาชนทุกคนจึงมีสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและอยู่เหนืออำนาจรัฐ รัฐจะก้าวล่วงเข้ามาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพก็อาจใช้สิทธิและเสรีภาพของตนจนกระทบกระทั่งกับสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการควบคุมการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ หากรัฐจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องดำเนินการโดยกฎหมาย ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้นจากตัวแทนของประชาชนเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเอง ดังนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองระบอบเดียวที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

รูปแบบประชาธิปไตย²

ระบอบประชาธิปไตย หรือการปกครองตนเองของประชาชน อาจแบ่งเป็น

1. ประชาธิปไตยโดยตรง – ประชาชนมาประชุมกัน อภิปรายและลงคะแนนกันในเรื่องสำคัญ เช่น การประชุมเรื่องงบประมาณ กฎหมาย ในระดับท้องถิ่น หรือการลงประชามติในระดับประเทศ เช่น การจะรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

2. ประชาธิปไตยโดยระบบผู้แทน เนื่องจากประเทศส่วนใหญ่มีประชาชนมาก มีความซับซ้อนต้องแบ่งงานกันทำ จึงมักใช้วิธีเลือกผู้แทนขึ้นไปเป็นฝ่ายบริหารและฝ่ายออกกฎหมาย

3. ประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม การผสมผสานทั้ง 2 แบบแรก รวมทั้งการให้ประชาชนมีการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น มีองค์กรอิสระที่รักษาผลประโยชน์ฝ่ายประชาชน มีสื่อมวลชนและองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง ภาคประชาชนหรือสังคมพลเมืองมีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องการบริหารประเทศค่อนข้างมาก ไม่ได้ปล่อยให้ผู้แทนทำทุกอย่างโดยประชาชนให้ใช้สิทธิแค่เลือกตั้งผู้แทนนานๆ ครั้งเท่านั้น ตั้งแต่ปี 2475 ประเทศไทย ใช้ประชาธิปไตยแบบที่ 2 เป็นบางช่วง (บางช่วงเป็นเผด็จการทหาร) ประเทศไทยควรใช้แบบที่ 1 และ 3 เพิ่มขึ้นเพราะระบอบประชาธิปไตย โดยระบบผู้แทนมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในสภาพที่นักการเมืองกลุ่มน้อยมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีอำนาจและความรู้สูงกว่าประชาชนส่วนใหญ่มาก ทำให้คนกลุ่มนี้มักได้เป็นผู้แทน และมักจะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ รวมทั้งการคอร์รัปชัน การหาผลประโยชน์ทับซ้อน โดยอ้างว่าเพราะประชาชนเลือกพวกเขาเข้าไปแล้ว เขาจะทำอะไรก็ถือว่าเป็นประชาธิปไตยทั้งนั้น ประชาธิปไตย โดยระบบผู้แทน หมายถึงว่า ประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปเป็นผู้บริหารจัดการแทนตัวพวกเขา เพื่อให้บริหารประเทศเพื่อประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่เลือกไปเป็นเจ้านายและประชาชนยังมีสิทธิคัดค้านถอดถอนผู้แทนที่ขึ้นไปเป็นรัฐบาลแล้วไม่ได้ทำหน้าที่อย่างซื่อตรงและเพื่อส่วนรวมด้วย แต่รัฐธรรมนูญที่ผ่านมาไม่ได้เปิดช่องทางและไม่มีทำให้การศึกษาและข่าวสารแก่ประชาชนว่า ประชาชนมีสิทธิ ประการหลังที่สำคัญนี้ด้วย ประชาชนไม่ได้เลือกผู้แทนไปเป็นเจ้านายในระบอบอำนาจนิยมซึ่งเป็นระบอบเก่า แต่วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม (ยกย่องเกรงกลัวคนมีอำนาจ) ยังคงตกค้างมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ที่ประชาชนได้รับ

² <https://witayakornclub.wordpress.com/2007/06/26/democratic/>

การศึกษาและข่าวสารน้อยและหรือได้รับแบบคุณภาพต่ำ ทำให้เป็นประชาธิปไตยแค่รูปแบบ หรือเป็นประชาธิปไตยเพียงบางส่วน ยังไม่ใช้การปกครองตนเองของประชาชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ระบบประชาธิปไตย ไม่ใช่หมายถึงแค่ ประชาธิปไตยทางการเมือง (ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ เลือกตั้ง คัดค้าน ถอดถอน ผู้แทนได้) เท่านั้น หากต้องเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (มีการกระจายทรัพย์สิน และรายได้ที่เป็นธรรม มีการแข่งขันที่เป็นธรรม) และประชาธิปไตยทางสังคม (ประชาชนมีการศึกษา รับรู้ ข้อมูลข่าวสาร มีสิทธิเสรีภาพ และโอกาสการเข้าถึง ศาสนา ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม อย่างเสมอภาคกัน) ด้วย ประชาธิปไตย 2 อย่างหลังนี้ ประเทศไทยยังมีน้อย รวมทั้ง ไม่มีการให้การศึกษา ให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารประชาชนในเรื่องนี้มากพอ เป็นเหตุให้ประชาธิปไตย การเมือง พัฒนาไปได้ช้ามาก

พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย

สิ่งหนึ่งที่จะทำให้สังคมไทยมีความสุขและเกิดสันติสุขได้ คือ คนไทยทุกคนต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย มีหลักประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย และดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งการสร้างความเป็นพลเมืองไม่ใช่การทำให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่ตนเองมี แต่สิ่งที่จะต้องทำให้ประชาชนได้เรียนรู้และเข้าใจอย่างถูกต้องสิ่งแรกคือ

พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย มีหลัก 3 ประการ คือ

1. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนเกิดมามีคุณค่าเท่ากันมีอาจล่วงละเมิดได้ การมีอิสรภาพ และความเสมอภาค การยอมรับในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางสังคม ยอมรับความแตกต่างของทุกคน หลักการ นี้มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

- สำนึกรู้ในคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- ตระหนักในความเสมอภาคของความ เป็นมนุษย์
- เคารพในความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม
- ยึดหลักอดทน อดกลั้นต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรี คือ การยอมรับของบุคคลในสังคม แม้ว่าพฤติกรรมที่บุคคลกระทำนั้น หรือต้องการกระทำนั้นๆ อาจจะกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ก็ได้ ถือว่าเป็นเรื่องดีงาม สมควรยกย่อง และต้องถือปฏิบัติจะเป็นองค์กร มติขององค์กร การยอมรับขององค์กรต่างๆ นั้นด้วยก็ได้ สิทธิเสรีภาพ หรืออำนาจ และหน้าที่ก็ถือเป็นศักดิ์ศรีด้วยเช่นกัน

มนุษย์ คือ บุคคลทั่วไปไม่เลือกว่าจะเป็นชนชาติใด เผ่า ศาสนา ผิวสี ภาษา และอื่นๆ ที่มีสภาพเป็นที่ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ตลอดจนองค์กร องค์กร ที่อาศัยมติเป็นข้อปฏิบัติไปตามประสงค์ขององค์กร องค์กรก็ให้ถือเป็นมนุษย์ด้วยเช่นกัน

ดังนั้น คำว่าสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในรัฐธรรมนูญให้ถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยเช่นกัน

³ http://www.thailaws.com/aboutthailaw/general_33.htm

การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีแนวทาง ดังนี้

1. เมื่อมีพฤติกรรมที่มนุษย์กระทำการให้กลายเป็นวัตถุโดยฝ่ายอำนาจรัฐ เท่ากับเป็นการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
2. การปฏิบัติต่อมนุษย์ที่ทำให้คุณสมบัตของการเป็นผู้กระทำของมนุษย์นั้นต้องเสียไป
3. การปฏิบัติที่แสดงออกถึงการเหยียดหยามต่อคุณค่าซึ่งคู่ควรแก่มนุษย์ผู้นั้นในฐานะของความ เป็นบุคคล
4. การทำลายชื่อเสียง
5. การเลือกปฏิบัติ
6. การกดดันลงให้รู้สึกต่ำต้อย
7. การตีตราบาป
8. การตามล่า
9. การเหยียดหยาม
10. การตัดสินอันไม่สมควร
11. การลงโทษอาญาที่มีลักษณะทารุณโหดร้ายจนเกินไปนั่นเอง
12. การหลีกเลี่ยงมิให้มีการได้สิทธิและเสรีภาพที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ว่าเป็นสิทธิเสรีภาพของบุคคล /มนุษย์ /ประชาชนและพลเมือง
13. การบั่นทอนสิทธิเสรีภาพที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือโดยปริยาย
14. การกระทำการใดๆ เพื่อขัดขวางมิให้บุคคลมีโอกาสได้ใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กำหนดไว้
15. พฤติกรรมขัดขวาง, บั่นทอน, เห็นตรงข้าม, ละเว้นการปฏิบัติ, กลั่นแกล้ง, กระทำไปโดยสุจริตอันเป็นการตัดสิทธิเสรีภาพตลอดจนไม่ได้รับการปฏิบัติจากหน่วยงานของรัฐในหลายๆ กรณีที่ประชาชนมิได้อาจใช้สิทธิและเสรีภาพที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญก็ถือว่าละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นกัน
16. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีอรรถาธิบายอีกมากมาย เพราะ เป็นพื้นฐานที่มาของสิทธิและเสรีภาพนั่นเอง

ความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์หมายถึงอะไร⁴

ความเสมอภาค คำที่มักได้ยินพร้อมกับ สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กลุ่มคำดังกล่าวมีนัยสำคัญต่อการพิทักษ์ประโยชน์ สร้างความสงบ และการอยู่อย่างมีสันติสำหรับมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้ตามหลักสิทธิมนุษยชนที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับนับแต่การปฏิสนธิ ไปจวบจนการสิ้นชีวิต ความเสมอภาคเป็นหลักสำคัญในการเชื่อมประสานสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้เป็นจริงได้ในทางปฏิบัติ

⁴ http://ppd.kpi.ac.th/index.php?name=content&main_id=12&page_id=44

ความเสมอภาค (Equality) คืออะไร ความหมายตามหลักสิทธิมนุษยชน หมายถึง ความเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคนในการได้รับสิทธิพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยผ่านการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ ด้วยความเคารพต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ความหมายตามหลักกฎหมาย หมายถึง หลักการพื้นฐานของความยุติธรรม ที่กำหนดให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกัน

ความหมายตามระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันในเรื่องสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในขั้นนี้ สิ่งที่เป็นขั้นพื้นฐานต่อการอยู่รอดและพัฒนาตัวเองตามหลักสิทธิมนุษยชน คือ ปัจจัยสี่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย การนับถือศาสนา การศึกษาและการรับรู้ข่าวสาร การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม⁵

กระบวนการโลกาภิวัตน์ หมายถึง การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสากลโลกนั้น ไม่ได้หมายความว่าคนทั้งโลกจะมีวัฒนธรรมเพียงชุดเดียว มนุษย์เราต้องการเอกลักษณ์และความเฉพาะตัว มีรากเหง้า เชื่อว่าการบริหารจัดการสังคมสมัยที่ซับซ้อนหลากหลายและมีพลวัตคือปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับสังคมวัฒนธรรมในการตอบสนองต่อสังคม รัฐต้องสามารถแทรกแซงและจัดการความขัดแย้งทางสังคมการเมืองได้ วิธีการจัดการนี้เรียกว่า governance ซึ่งแตกต่างจาก governing ตามที่เข้าใจกันว่าเป็นการจัดการโดยคณะบุคคลแยกต่างหากจากสังคมโดยรวม ดังนั้นในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาความต้องการในสังคมมีอย่างน้อย 2 ระดับ ในระดับสังคมมีความจำเป็นที่จะต้องวางแผนและกำกับทิศทาง ในระดับปัจเจก คือ ความจำเป็นที่จะต้องมีเสรีภาพ อิสระและการมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว องค์ประกอบของการบริหารจัดการที่ดีใน 2 ระดับนี้คือความสมดุลระหว่างองค์ประกอบส่วนสาธารณะและส่วนปัจเจกบุคคล

การสร้างวัฒนธรรมให้กับพลเมืองที่สำคัญคือ การสร้าง “วัฒนธรรมทางจิตใจ” เป็นการสร้างพลเมืองให้มีจิตสาธารณะ รักความเป็นธรรม สำนึกในพันธะหน้าที่ต่อสังคมและเพื่อนมนุษย์และมีความรู้มากพอที่จะประเมินว่าการกระทำหนึ่งๆ ของตนจะมีผลกระทบต่อส่วนรวมอย่างไร เพื่อจะเลือกดีที่คิดว่าตนควรจะทำอะไร และทำอย่างไรเพื่อสร้างประโยชน์ให้สังคมหรือส่วนรวม ขณะเดียวกันก็มีความกล้าหาญทางจริยธรรมคือ กล้าพูด กล้าเขียน หรือกล้ากระทำในสิ่งที่ตนเชื่อว่า ถูกต้องดีงามแม้ว่าตนเองจะต้องได้รับผลร้ายจากการพูด การเขียน การกระทำในสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้อง ดีงามก็ตาม นอกจากนี้ยังต้องใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยพร้อมที่จะพิจารณาความเห็นที่แตกต่างด้วยใจที่เป็นธรรม ใจกว้างมากพอที่จะเปลี่ยน ความคิดเมื่อได้รับรู้เหตุผลและข้อเท็จจริงที่ดีกว่า และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วมในความสำเร็จต่างๆ วัฒนธรรมทางจิตใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ “พลเมืองไทย” เป็นผู้ที่มี “เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์” บนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจคือ มีความรู้ความเข้าใจมนุษย์ในบริบท

⁵ <http://www.koracicasopis.com/tag>

ทางสังคมหรือใน เงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ไม่ใช่มาตรฐานของตนเองในการตัดสินคนอื่นอย่างง่าย ๆ ยอมรับความแตกต่างหลากหลายและมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นที่อยู่ในบริบทหรือเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่แตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทัศนคติทางการเมือง หรือความผิดพลาดที่เกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือเกิดจากสถานการณ์ที่กดดัน เป็นต้น

ความอดทน อดกลั้นในความแตกต่าง⁶

ในสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ ปัจเจกบุคคลย่อมมีสิทธิในการดำรงวิถีชีวิตอย่างเสรี บนพื้นฐานของโลกทัศน์ ความเชื่อและวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มของตนเองในหลายกรณี ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ผู้คนที่มีพื้นฐานความคิด ความเชื่อ และความต้องการที่แตกต่างกัน กลับนำไปสู่ความขัดแย้งและการเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรง เพราะต่างฝ่ายต่างมองว่าอีกฝ่ายไม่ใช่พวกเดียวกับตน หรือแม้กระทั่งมองไม่เห็นว่าคุณที่ตนมองว่าเป็นศัตรูนั้นเป็นคนที่มีความดีศรีและสิทธิในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมการเมืองไม่ต่างกัน หากมองอีกฝ่ายที่ต่างไปจากตนด้วยอคติที่เหยียดหยามว่าคนเหล่านั้นต่ำต้อยด้อยค่ากว่าพวกของตนเอง เมื่อเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งบนฐานของความแตกต่างของกลุ่มคนในสังคมที่มีความต้องการผลประโยชน์ ตลอดจนโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมที่ต่างกัน สังคมจึงจำเป็นต้องมีพื้นที่ที่เป็นกลางสำหรับทุกฝ่าย ในการประสานความขัดแย้งบนพื้นฐานของความเสมอภาคและเป็นธรรมและเพื่อเสริมสร้างความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างระหว่างคนกลุ่มต่างๆ มิให้ความขัดแย้งขยายไปสู่ความแตกแยกในสังคมและการเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรงในที่สุด

2. เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฏกติกาของสังคมที่เป็นธรรม โดยให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ การ มีกฏกติกาที่วางอยู่บนความยุติธรรมและชอบธรรม มีหลักนิติรัฐในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมิให้ถูกละเมิด หลักการนี้มีองค์ประกอบย่อยดังนี้

- รู้จักสิทธิ และเสรีภาพของตนเอง โดยรู้ว่าตนเองเป็นเจ้าของอธิปไตยและเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม
- เคารพและปกป้องสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ของผู้อื่น และของชุมชน โดยไม่ให้ผู้ใดล่วงละเมิดอันขัดต่อกฎหมาย
- เคารพกฏกติกาสังคม โดยกฏกติกานั้นต้องตั้งอยู่บนความยุติธรรม และความชอบธรรม หากยังมีกฏกติกาใดไม่ยุติธรรมและไม่ชอบธรรม ก็ย่อมสามารถปรับปรุง แก้ไข หรือยกเลิกตามครรลองหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมาย มิใช่ใช้วิธีการอื่นใดที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย
- ยึดหลักนิติรัฐ (Rule of Law) โดยมีหลักการพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของพลเมือง มิให้ถูกล่วงละเมิดโดยบุคคล กลุ่มคน หรือรัฐ

⁶ http://vatakam.blogspot.com/2012/07/blog-post_7968.html

สิทธิ เสรีภาพ คืออะไร⁷

สิทธิ หมายถึง สิ่งที่ไม่มียุ่ปร่างซึ่งมีอยู่ในตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดหรือเกิดขึ้นโดยกฎหมาย เพื่อให้มนุษย์ได้รับประโยชน์และมนุษย์จะเป็นผู้เลือกใช้สิ่งนั้นเอง โดยไม่มีผู้ใดบังคับได้ เช่น สิทธิในการกิน การนอน แต่สิทธิบางอย่างมนุษย์ได้รับโดยกฎหมายกำหนดให้มี เช่น สิทธิในการมี การใช้ทรัพย์สิน สิทธิในการร้องทุกข์เมื่อตนถูกกระทำละเมิดกฎหมาย เป็นต้น

เสรีภาพ หมายถึง การใช้สิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างอิสระ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทบต่อสิทธิของผู้อื่น ซึ่งหากผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตจนก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่นก็ย่อมถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

สิทธิ เสรีภาพในความเป็นพลเมือง เป็นสิทธิ เสรีภาพเกี่ยวกับการที่สามารถเรียกร้องความต้องการขั้นพื้นฐานจากรัฐในฐานะที่เป็นราษฎรของรัฐได้ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ให้การสนองตอบในรูปของบริการสาธารณะถือเป็นสิทธิที่จะร้องขอได้ จะรับเอาได้หรือเป็นสิทธิที่ติดตัวมาโดยเกิดขึ้นมาจากความเป็นพลเมืองหรือราษฎรของรัฐ โดยที่รัฐไม่อาจจะปฏิเสธความรับผิดชอบหรือความช่วยเหลือ ด้วยการเพิกเฉยไม่กระทำการตอบสนองตามข้อเรียกร้องของประชาชน ซึ่งสิทธิและเสรีภาพที่รัฐมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองได้ เช่น

- สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา
- สิทธิของผู้บริโภค
- เสรีภาพในการชุมนุม
- เสรีภาพในการรวมตัวเป็นหมู่คณะ
- สิทธิการรับข้อมูลข่าวสารจากรัฐ
- เสรีภาพการจัดตั้งพรรคการเมือง
- สิทธิในการได้รับการบริการสาธารณสุข และสวัสดิการจากรัฐ
- สิทธิในการฟ้องหน่วยราชการ
- สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐ
- สิทธิในการคัดค้านการเลือกตั้ง
- สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายและข้อบัญญัติท้องถิ่น
- สิทธิในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

ทั้งนี้ การใช้สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายนั้นมีขอบเขตจำกัดตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ตามหมวด 3 และเกี่ยวกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามหมวด 5 เท่านั้น

จากที่กล่าวข้างต้นสิทธิเป็นสิ่งที่จะร้องขอได้ หรือจะรับเอาได้ หรือเป็นสิทธิที่ติดตัวมาโดยเกิดขึ้นมาจากความเป็นพลเมืองของรัฐ ซึ่งการได้รับความยุติธรรมจากการใช้สิทธิสำคัญว่าการได้รับ

⁷ http://www.truelookpanya.com/new/cms_detail/knowledge/2147-00/

ประโยชน์จากสิทธิที่เท่ากัน เช่น พลเมืองที่เป็นเด็กได้รับสิทธิการศึกษาภาคบังคับฟรี แต่พลเมืองที่เป็นผู้ใหญ่ได้รับสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง และสมัครรับเลือกตั้ง ขณะที่พลเมืองที่ด้อยโอกาสจะ ได้รับสิทธิ การสงเคราะห์จากรัฐ ทั้งที่คนปกติทั่วไปไม่ได้รับสิทธิดังกล่าว

ดังนั้น สิทธิเสรีภาพในความเป็นพลเมืองจึงเป็นสิทธิของพลเมืองที่ไม่จำเป็นว่าทุกคนจะต้อง ได้รับประโยชน์เท่ากัน หากแต่เป็นสิทธิอะไรของใครก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องรับผิดชอบใน การสนองตอบต่อการใช้สิทธินั้น กล่าวคือ พลเมืองที่เป็นเด็กย่อมสามารถเรียกร้องการศึกษาฟรีในภาค บังคับจากรัฐได้ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ก็ย่อมสามารถเรียกร้องการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้ ดังนั้น สิทธิ เสรีภาพของพลเมืองจึงเป็นสิทธิที่สงวนไว้ให้ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดทำให้ประชาชน

3. รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ของความเป็นพลเมืองใน ระบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นเนื้อหาที่มีคุณลักษณะสำคัญในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง ต่อสังคม การดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วย เหตุและผล หลักการนี้มีองค์ประกอบย่อยดังนี้

- ทำหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม เช่น การเสียภาษี การเกณฑ์ทหาร เป็นต้น
- กำหนดทิศทางของสังคมร่วมกัน เพื่อนำไปสู่สังคมที่เป็นธรรมและสันติสุข เช่น การไปใช้ สิทธิเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการประชาพิจารณ์ เป็นต้น
- ใช้หลักการประชาธิปไตยในการแก้ปัญหาของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมใน การแก้ปัญหาด้วยเหตุและผลในเวทีสาธารณะ เป็นต้น
- ยอมรับหลักเสียงข้างมากและเคารพสิทธิเสียงข้างน้อย เช่น การเคารพมติที่ประชุม เป็นต้น

หน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนในระบบประชาธิปไตย⁸

ประชาชนการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยนั้น นอกจากจะมีสิทธิเสรีภาพแล้ว สิ่งที่จะขาด ไม่ได้อีกประการหนึ่งคือ หน้าที่และความรับผิดชอบ

หน้าที่ของประชาชนชาวไทย

1. บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย
3. บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุผลอันสมควร ย่อมเสีย สิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติไว้
4. บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร
5. บุคคลมีหน้าที่เสียภาษีให้รัฐ

⁸ http://www.truelookpanya.com/new/cms_detail/knowledge/2147-00/

6. บุคคลมีหน้าที่ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม ปกป้องและสืบสานวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมอำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ประชาชน

ดังนั้น หากประชาชนได้เข้าใจในหลักพื้นฐานความเป็นพลเมือง ทั้ง 3 หลักการที่กล่าว ข้างต้น อย่างถูกต้องแล้ว และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้ก็จะทำให้สังคมไทยพัฒนาเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

สิทธิหน้าที่ของ "พลเมือง" ในร่างรัฐธรรมนูญ 2559⁹

ทั้งนี้ร่างรัฐธรรมนูญ 2559 ได้กำหนดสิทธิหน้าที่ของ "พลเมือง" ดังนี้

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

แนวทางการปฏิบัติตามบทบัญญัติในร่างรัฐธรรมนูญ 2559

1. เคารพสิทธิของกันและกัน โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เช่น สิทธิ เสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นส่วนตัว เป็นต้น

2. รู้จักใช้สิทธิของตนเองและแนะนำให้ผู้อื่นรู้จักใช้และรักษาสิทธิของตนเอง เช่น การรักษาสิทธิในการเลือกตั้งเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการซื้อสิทธิขายเสียง

3. รณรงค์ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และปลูกฝังแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน ให้แก่ชุมชน หรือสังคมตามสถานภาพและบทบาทที่ตนพึงกระทำได้ เช่น ให้ความรู้กับสมาชิกครอบครัว จากนั้นจึงค่อยๆ ขยายไปยังสถาบันอื่นๆ ในสังคม เช่น สถาบันการศึกษา เป็นต้น

4. ร่วมมือกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเป็นอาสาสมัครช่วยเหลืองานขององค์กรที่ปฏิบัติงานในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

5. การปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวไทยตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การเสียภาษีให้รัฐเพื่อนำเงินนั้นมาใช้พัฒนาประเทศ การเข้ารับราชการทหาร เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการป้องกันประเทศ หรือการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้ได้คนดีเข้าไปบริหารบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นต้น

6. ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ สามารถทำได้โดยการให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสารการทุจริตของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของคณะกรรมการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งประจำเขต เป็นต้น

⁹ http://cdc.parliament.go.th/draftconstitution2/ewt_dl_link.php?nid=429&filename=index

บทสรุป

ผู้เขียนเห็นว่าสังคมประชาธิปไตยจะพัฒนาได้นั้น จำเป็นต้องสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นโดยประชาชน ต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่อง “ประชาธิปไตย เบื้องต้นสำหรับสามัญชน” ที่ถูกต้อง เมื่อมีความรู้แล้วจะต้องนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ตามวิถีสังคมไทย การสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น มีหลักการพื้นฐานอยู่ 3 ประการ คือ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การเคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรมและความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยในแต่ละหลักการดังกล่าวที่ชี้ให้เห็นถึงแนวทางพื้นฐานการปฏิบัติตนของการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับ “วัฒนธรรมของสังคมไทย” ด้วย

การสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย สามารถทำได้โดยการสร้างวัฒนธรรมทางจิตใจทางความรู้ ที่จะทำให้พลเมืองมองเห็นความจริงจากความหลากหลายอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นพันธกิจที่สำคัญมากสำหรับคนไทย เพื่อให้สังคมไทยก้าวพ้นความขัดแย้งและร่วมกันสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญก้าวหน้า ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุขมากขึ้นและหากพลเมืองไทยเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์บนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจในบริบทของสังคมหรือในเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่ถูกต้องโดยใช้สติปัญญา มีเหตุมีผล ยึดหลักอดทน อดกลั้น เชื่อถือศรัทธาซึ่งกันและกัน ประรารถนาดีต่อกัน รู้จักเสียสละ เมื่อเกิดปัญหาก็ร่วมกันแก้ไขปัญหารู้และตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบของตนภายใต้กฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ก็จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพลเมืองมีคุณภาพส่งผลให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีการพัฒนามากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

สารสนเทศจาก World Wide Web

<https://witayakornclub.wordpress.com/2007/06/26/democratic/>

http://www.thailaws.com/aboutthailaw/general_33.htm

http://ppd.kpi.ac.th/index.php?name=content&main_id=12&page_id=44

<http://www.koracicasopis.com/tag>

http://vatakam.blogspot.com/2012/07/blog-post_7968.html

http://www.trueplookpanya.com/new/cms_detail/knowledge/2147-00/

<http://ilaw.or.th/node/3704>

http://cdc.parliament.go.th/draftconstitution2/ewt_dl_link.php?nid=429&filename

=index